

Dr Grażyna Kędzierska

*Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku,
Polska*

Kpt. SG mgr Robert Łachacz

*Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej, Kętrzyn,
Polska*

Nastroje społeczne w Polsce wobec zjawiska migracji

Wstęp

Migracja – to wędrówka ludności mająca na celu zmianę miejsca pobytu¹. Ludzie migrowali zawsze, ponieważ przemieszczanie się ludności jest zjawiskiem całkowicie naturalnym. Powody migracji były i są różne. Nasilenie migracji także się zmieniało². Jednak w miarę rozwoju cywilizacyjno-technologicznego zaznaczała się tendencja do preferowania osiadłego trybu życia. Postęp techniczny i społeczny eliminował większość czynników wypychających ludzi z ich miejsc pobytu. Ruch mieszkańców na niektórych obszarach, chociaż czasami znaczny, nie powodował jednak niekorzystnych zmian w sposobie funkcjonowania i poczuciu bezpieczeństwa obywateli, toteż społeczeństwa nie uznawały zjawiska migracji za problematyczne. Obecnie również w zjednoczonej Europie nowa świadomość demokratyczna zapewnia obywatelom Unii Europejskiej swobodny przepływ osób, towarów i usług.

Sytuacja uległa jednak zmianie w r. 2014, gdy do Europy zaczęło przebywać wielu migrantów z krajów Afryki i zachodniej Azji. Przyczyn nasilenia się migracji zaczęto upatrywać przede wszystkim w wojnie w Syrii i Iraku, dyktaturze w Erytrei oraz w upadłości Libii jako

¹ Formami migracji są: emigracja, imigracja, reemigracja, uchodźstwo, ewakuacja, repatriacja, przesiedlenie, deportacja.

² Nasilenie migracji w jakimś okresie może być większe z takich przyczyn, jak np. zła sytuacja ekonomiczna lub polityczna w miejscu zamieszkania. Więcej na ten temat Michałowska Natalia K., Buczyński Szymon M., *Ekonomiczne konsekwencje europejskiej polityki migracyjnej*, „Uchodźcy. Nowe wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego na tle standardów praw człowieka”, pod red. W. Pływaczewskiego, M. Ilnickiego, Olsztyn 2015, s. 122–131.

państwa³. Niekontrolowane masy migrantów oraz dodatkowo na to nakładające się przypadki ich antyspołecznych zachowań⁴ radykalnie zmieniły sytuację społeczną a w tym nastawienie Europejczyków do cudzoziemców. Nie ominęło to również polskiego społeczeństwa, gdyż Polska, jako członek Unii Europejskiej, bierze udział w przyjęciu i rozlokowywaniu migrantów. Tak więc problem migrantów jest obecny w polskiej świadomości społecznej, ujawniając się w całej gamie postaw i opinii. W tej sytuacji można zaproponować następujące pytania badawcze:

- Czy nastroje społeczne w Polsce wobec zjawiska migracji zmieniały się na przestrzeni ostatnich lat, a jeśli tak, to w jakim kierunku – tolerancji czy nietolerancji?
- Jeżeli zmiany nastrojów społecznych przebiegają w kierunku nietolerancji, to czy jest to uprawnione z punktu widzenia danych statystycznych o liczbie ludności niepolskiej, osób składających wnioski o przyznanie statusu uchodźcy w RP oraz o przestępczości cudzoziemców?
- Jakie konsekwencje kryminalne mają nastroje społeczne w Polsce wobec zjawiska migracji?

Analiza danych statystycznych

W 1992 r. Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) opublikowało wyniki badań nad społecznymi postawami Polaków wobec uchodźców i imigrantów zarobkowych⁵. Już wtedy istniało powszechne przekonanie o zwiększonym napływie cudzoziemców do Polski w perspektywie najbliż-

³ Bieniek Michał, *Uchodźcy. Dlaczego uciekają?*, „Newsweek” z 15.09.2015, <http://www.newsweek.pl/swiat/uchodzcy-trzy-glowne-przyczyny-wielkiej-emigracji-z-afryki-artykuly.370503.1.html> [dostęp: 30.05.2016].

⁴ W Europie Zachodniej, m.in. w Kolonii, Dortmundzie i Sztokholmie, w ostatnich miesiącach 2015 r. nasiliły się napaści seksualne na kobiety dokonywane przez imigrantów. Policja w Kolonii bada 766 przypadków przestępstw, z których większość – to molestowania seksualne, które miały miejsce w samą tylko sylwestrową noc 2015 r. Zob. więcej: Gersz Aleksandra, *Kolejne ataki imigrantów na kobiety w Europie*, <http://plus.pomorska.pl/wiadomosci/a/kolejne-ataki-imigrantow-na-kobiety-w-europie-wideo.9308386> [dostęp: 20.06.2016].

⁵ *Społeczne postawy wobec uchodźców i imigrantów zarobkowych*, Komunikat z badań, BS/403/100/92, CBOS, Warszawa wrzesień 1992.

szych kilkudziesięciu lat. Badanie miało pokazać granice i warunki akceptacji osiedlających się w Polsce uchodźców jako jednej z kategorii migrantów. Aż 80 proc. badanych spodziewało się w ciągu najbliższych lat napływu uchodźców z terenów objętych wojną i prześladowaniami, czyli wtedy z terenów byłej Jugosławii i ZSRR. Większego napływu spodziewały się głównie osoby, dla których uchodźcy mogli stanowić realną konkurencję na rynku pracy.

W 1993 r. ankietowani Polacy opowiedzieli się za ograniczaniem możliwości przyjazdu do Polski, przede wszystkim obywatelom zza wschodniej granicy. Najwięcej wskazań negatywnych mieli obywatele Ukrainy (63 proc.) i Rosji (62 proc.), dalej republik azjatyckich byłego ZSRR i Białorusi (po 60 proc.). Cudzoziemcy z państw nadbałtyckich znaleźli się na poziomie 57 proc. negatywnych wskazań. Ta dość duża radykalność wypowiedzi świadczy o tym, że stosunkowo liczna grupa społeczeństwa była niechętna swobodnemu napływowi cudzoziemców z bliższego i dalszego sąsiedztwa⁶.

Badania nad postawami Polaków wobec uchodźców CBOS prowadziło w ramach kilkuletniego projektu. Wypowiedzi ankietowanych zebrane w Tabeli 1 pokazują, jak zmieniały się nastroje polskiego społeczeństwa. W 1992 r. ponad połowa badanych (55 proc.) była skłonna zaakceptować osiedlanie się uchodźców na dłuższy czas w Polsce. Jednak już trzy lata później odsetek ten znacznie spadł (31 proc.), a w roku 1996 już tylko 17 proc. badanych deklarowało przyzwolenie na osiedlanie się uchodźców na dłuższy czas w Polsce. W tymże roku odnotowano maksymalny wzrost przekonania (48 proc.), że należy ich odsyłać do państwa, z którego przyjechali. 1997 r. okazał się jednak bardziej tolerancyjny, gdyż nastroje bardziej ujednoliciły się i zgoda na osiedlanie się uchodźców na stałe była deklarowana przez 14 proc. badanych, a na dłuższy czas przez 29 proc. badanych⁷.

Badanie z 1999 r. miało pokazać postawy wobec cudzoziemców w ogóle oraz określić potoczne wyobrażenia, które te postawy kształtują⁸. Otwarcie granic spowodowało, że polskie społeczeństwo znalazło się w

⁶ *Spoleczeństwo polskie wobec otwartych granic – problem azylantów i wiz*, Komunikat z badań, BS/39/30/93, CBOS, Warszawa marzec 1993.

⁷ *Polacy wobec uchodźców*, Komunikat z badań, BS/155/155/97, CBOS, Warszawa grudzień 1997.

⁸ *Stosunek do obcokrajowców przebywających w Polsce*, Komunikat z badań, BS/161/99, CBOS, Warszawa październik 1999.

Tabela 1. Wyniki badań CBOS nad nastrojami społecznymi wobec uchodźców w Polsce, z lat 1992, 1995, 1996 i 1997

Jak Pana(i) zdaniem powinno się postępować wobec uchodźców? Czy należy:	1992	1995	1996	1997
	Udział procentowy odpowiedzi			
dążyć do wysłania ich z powrotem do państw, z których przyjechali	12	35	48	31
pozwolić im osiedlić się w Polsce na dłuższy czas	55	31	17	29
pozwolić im osiedlić się w Polsce na stałe	3	8	6	14
dążyć do wysłania ich do innych krajów,	19	9	10	10
zostawić ich samym sobie	3	4	4	4
trudno powiedzieć	8	13	15	12
Razem	100	100	100	100

Źródło: *Polacy wobec uchodźców*, Komunikat z badań, BS/155/155/97, CBOS, Warszawa grudzień 1997.

nieznanej mu wcześniej sytuacji, ponieważ cudzoziemcy zaczęli występować nie tylko w roli turysty wypoczywającego lub „zakupowego”, ale także jako pracodawcy, pracowników oraz sąsiadów. Polska stała się też krajem docelowym dla uchodźców z różnych państw.

W wynikach badań nad stosunkiem Polaków do obcokrajowców (Tabela 2) za najbardziej korzystną uznano obecność osób z państw Europy Zachodniej i USA. Niekorzystne okazało się przebywanie w Polsce Koreańczyków i Wietnamczyków. Skrajnie niekorzystne w opiniach respondentów były przyjazdy do Polski osób z krajów byłego ZSRR. Postrzeganie cudzoziemców w Polsce uściślono przez próbę dostrzeżenia korzyści i zagrożeń z ich strony. W pytaniu otwartym respondenci byli skłonni raczej dostrzegać zagrożenia spowodowane obecnością cudzoziemców (83 proc.) niż korzyści (65 proc.). Zagrożeniami gospodarczymi respondenci objęli przede wszystkim: pracę „na czarno” i napływ taniej siły roboczej, nielegalny handel, przemyt, kupowanie polskiej własności (ziemi, przedsiębiorstw), nadużywanie pomocy państwa, wyzysk Polaków przez pracodawców obcego pochodzenia, konkurencję dla polskich przedsiębiorców. Do tego ankietowani dodawali

Tabela 2. Wyniki badań CBOS nad stosunkiem do obcokrajowców przebywających w Polsce (1999)

Czy obecność w Polsce jest korzystna?	Korzystna	Niekorzystna	Trudno powiedzieć
	Udział procentowy odpowiedzi		
Amerykanów	60	17	23
Niemców	51	28	21
Włochów	48	22	29
Czechów	41	28	31
Słowaków	36	34	30
Koreańczyków	34	43	24
Litwinów	27	46	27
Wietnamczyków	23	52	25
Rosjan	16	65	19
Białorusinów	15	62	23
Ukraińców	15	64	21

Źródło: *Stosunek do...*, Komunikat z badań, BS/161/99, *op. cit.*

zagrożenie tożsamości narodowej przez wtłaczanie obcej kultury, niepokój o niepodległość, szpiegostwo, brud i choroby, a nawet generowanie niepokojów w państwie. Jako efekt obecności cudzoziemców postrzegano głównie zagrożenie przestępczością i patologiami społecznymi, jak prostytutka i żebractwo.

Za korzyści z obecności cudzoziemców w Polsce uznano: inwestycje i tworzenie nowych miejsc pracy, możliwość korzystania z taniej siły roboczej, napływ pieniędzy w ramach pomocy zagranicznej, rozwój wiedzy o gospodarce rynkowej, intensyfikacja dyscypliny pracy i podniesienie kultury pracy. W obszar korzyści gospodarczych respondenci włączali również rozwój turystyki. Zwracano też uwagę na korzyści kulturowe, takie jak: wzbogacanie kultury i obyczajów, postęp w nauce, wymiana doświadczeń w różnych dziedzinach, otwarcie na świat, integracja międzynarodowa i wreszcie motywacja do nauki języków obcych.

W 2008 r. przeprowadzono badanie postaw Polaków w szkołach. Były to badania poprzez diagnozę sytuacji dzieci cudzoziemskich, wychodząc z założenia, że stanowisko dzieci wobec cudzoziemców jest odbiciem postaw ich rodziców i środowiska, w którym się wychowują. Obserwacje

prowadzone w trakcie realizacji projektu wskazywały, że zarówno nauczyciele, jak i polskie dzieci często ostentacyjnie demonstrowali tolerancję wobec dzieci cudzoziemskich, jednocześnie ignorując ich odmienną narodowość, kulturę i religię. Podobna ignorancja prowadziła *de facto* do dyskryminacji takich dzieci. Przejawy niechęci ze strony polskich dzieci wobec cudzoziemskich rówieśników pozwoliły stwierdzić istnienie podziału na cudzoziemców „lepszycy” (z USA, Francji, Niemiec) i „gorszych” (z Białorusi, Ukrainy, Mongolii, czarnoskórych różnych narodowości)⁹.

Na skutek zaostrzenia się kryzysu uchodźczego w 2015 r. CBOS regularnie pytał Polaków o ich stosunek do uchodźców. Z sondaży wynika (Tabela 3), że od maja do listopada 2015 r. zwiększał się odsetek Polaków przeciwnych przyjmowaniu uchodźców z obszarów objętych konfliktami zbrojnymi. W maju 2015 r. 21 proc. respondentów było przeciwnych przyjmowaniu uchodźców, ale w listopadzie było ich już 43 proc. Jednocześnie zmniejszała się liczba osób niezdecydowanych – z 7 proc. w maju do 3 proc. w listopadzie 2015 r. Badania CBOS-u pokazują, że stosunek do uchodźców jest wyraźnie zależny od wieku respondentów. Postawy osób młodych w wieku do 24 lat są w większości skrajnie negatywne w stosunku do wszystkich uchodźców (69 proc.), czyli osoby te uważają, że Polska w ogóle nie powinna przyjmować uchodźców z terenów objętych konfliktami zbrojnymi. Wśród osób powyżej 55. roku życia liczba przeciwników przyjmowania przez Polskę uchodźców jest o ponad połowę mniejsza niż wśród osób młodych (32 proc.). Ogół badanych częściej akceptuje przyjmowanie uchodźców z Ukrainy niż z Bliskiego Wschodu i Afryki¹⁰.

Białystok od dawna ma wizerunek miasta wielokulturowego i otwartego. Pomimo to w latach 2011–2013 miały w nim miejsce wydarzenia o charakterze rasistowskim i antysemickim. Badanie podjęte w ramach zadania publicznego miało pokazać, jaki poziom tolerancji prezentują mieszkańcy Białegostoku w stosunku do cudzoziemców. Ponad połowa respondentów uznała, że białostoczanie zdecydowanie nie są tolerancyjni i że wzrasta niechęć do cudzoziemców. Okazało się też, że cechą

⁹ Koniczna Joanna, Świdarska Elżbieta, *Młodzież, imigranci, tolerancja*, Raport z badań terenowych w szkołach, Warszawa 2008.

¹⁰ *Polacy o uchodźcach – w Internecie i w „Realu”*, Komunikat z badań nr 149/2015, CBOS, Warszawa listopad 2015.

Tabela 3. Wyniki badań CBOS nad stosunkiem do uchodźców z 2015 r.

Czy Pana(i) zdaniem Polska powinna przyjmować uchodźców z krajów objętych konfliktami zbrojnymi?	Maj 2015	Sierpień 2015	Wrzesień 2015	Listopad 2015
		W proc.		
tak, powinniśmy ich przyjmować i pozwolić się osiedlić	14	6	8	8
tak, powinniśmy ich przyjmować do czasu, kiedy będą mogli wrócić do kraju, z którego pochodzą	58	50	48	46
nie, Polska nie powinna przyjmować uchodźców	21	38	40	43

Źródło: *Stosunek do uchodźców w kontekście kryzysu migracyjnego w Europie*, Komunikat z badań nr 122/2015, CBOS, Warszawa wrzesień 2015; *Polacy o...*, 149/2015, *op. cit.*

cudzoziemców najbardziej drażniącą jest inna orientacja homoseksualna. Inny kolor skóry był cechą wywołującą dyskomfort, wskazywaną na drugim miejscu. Na trzecim miejscu znalazło się wyznanie. Najbardziej skrajne opinie na temat postaw białostoczan prezentowali ludzie młodzi, w wieku do 34 lat, również kobiety i osoby aktywne zawodowo¹¹.

Badania I. Snarskiej nad wykluczeniem społecznym, również przeprowadzone na Podlasiu wiosną 2015 r., pokazują, że mieszkańcy tego regionu są średnio tolerancyjni. Największy stopień wykluczenia społecznego obejmuje Romów, przy czym bez znaczenia jest wykształcenie i płeć respondentów. Kolejne grupy objęte wysoką nietolerancją - to imigranci ze Wschodu, Arabowie, Azjaci pracujący w Polsce, grupa społeczna wierzących w innego Boga, ateści i ludzie o ciemnej skórze. Największy stopień nietolerancji wykazują respondenci mieszkający na wsi. Stopień religijności nie ma znaczącego wpływu na tolerancję, ale wierzący respondenci wykazują z reguły mniejszy poziom tolerancji niż

¹¹ Poleszczuk Jan, Sztop-Rutkowska Katarzyna, Kiszkiel Łukasz, Klimczuk Andrzej, Mejsak Rafał J., *Diagnoza postaw mieszkańców Białegostoku w zakresie tolerancji*, Białystok 2013.

niewierzący. Kobiety są mniej tolerancyjne od mężczyzn. Młodzi ludzie, mimo otwartych granic i stałego przepływu kulturowego, w wielu sytuacjach są nadal nietolerancyjni. Również wykształcenie nie kształtuje w jednostkach postaw tolerancyjnych¹².

Przedstawione skrótowo wyniki badań nad postawami Polaków wobec różnych grup cudzoziemców pokazują znaczny stopień nietolerancji polskiego społeczeństwa oraz, co ważne, na stale rosnącą niechęć i uprzedzenie. Czy są jednak podstawy do takiej radykalizacji nastrojów społecznych w świetle oficjalnych danych statystycznych na temat ludności o tożsamości narodowej niepolskiej i cudzoziemcach¹³ w Polsce?

W Polsce zawsze mieszkały różne grupy narodowościowe. Po 2000 r. narodowość¹⁴ była badana w ramach spisów ludności w latach 2002 i 2011. W czasie spisu z 2002 r. mieszkańiec Polski mógł zadeklarować tylko jedną narodowość. Spis ten po raz pierwszy od kilkudziesięciu lat pokazał oficjalną liczebność oraz rozmieszczenie społeczności niepolskich na terytorium Rzeczypospolitej. Okazało się, że liczebność mniejszości narodowych i etnicznych jest niewielka, zdecydowanie odbiegająca od wcześniejszych szacunków. W ramach spisu z 2011 r. mieszkańiec Polski mógł zadeklarować dwie narodowości, ze wskazaniem tożsamości stawianej na pierwszym miejscu. Spis ten wykazał, że Polska jest krajem, w którym 94,83 proc. mieszkańców deklaruje polską przynależność narodowościową. Wyłącznie niepolską narodowość deklarowało tylko 1,35 proc. osób. 2,26 proc. osób deklarowało podwójną narodowość, w tym polską. Były też osoby uznające swoją tożsamość za ponadnarodową (europejską lub światową)¹⁵.

¹² Snarska Izabela, *Wykluczenie społeczne w świetle własnych badań empirycznych*, „Zagadnienia Społeczne”, 2(4), 2015, s. 174.

¹³ Zgodnie z art. 2 *Ustawy o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 r.* (Dz. U. 2013, poz. 1650) cudzoziemcem jest każda osoba, która nie posiada obywatelstwa polskiego.

¹⁴ Narodowość (przynależność narodowa lub etniczna) jest deklaratywną (opartą na subiektywnym odczuciu) cechą indywidualną każdego człowieka, wyrażającą jego związek emocjonalny (uczuciowy), kulturowy lub genealogiczny (ze względu na pochodzenie rodziców) z określonym narodem. Art. 2 *Ustawy o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. z dnia 4 marca 2010 r.* (Dz. U. 2010 nr 47, poz. 277).

¹⁵ Barwiński Marek, *Struktura narodowościowa Polski w świetle wyników spisu powszechnego z 2011 roku*, „Przegląd Geograficzny”, 2014, 86, s. 217–241.

W Tabeli 4 zostały uwzględnione wybrane narodowości deklarowane w czasie *Spisów Powszechnych 2002 i 2011*. Grupy narodowościowe budzące zaniepokojenie Polaków w związku z kryzysem migracyjnym w Europie nie są zbyt duże liczebnie. Niewątpliwie jednak w okresie między jednym spisem a drugim liczba osób przynależnych do tych grup zwiększyła się. Np. grupa deklarująca narodowość arabską wzrosła z 459 do 1 328 osób, irańską ze 186 do 202, libańską ze 174 do 361, syryjską – 312 do 411. Wyodrębniła się narodowość czeczeńska – 388 osób, iracka

Tabela 4. Wybrane grupy ludności niepolskiej według deklarowanej narodowości na podstawie Narodowych Spisów Powszechnych Ludności i Mieszkań w Polsce z lat 2002 i 2011

Lp.	Narodowość	2002	2011
	Niepolska	471 475	1 467 743
1	Afgańska	111	359
2	Algierska	273	667
3	Amerykańska	1 541	11 838
4	Arabska	459	1 328
5	Azerska	85	274
6	Białoruska	48 737	46 787
7	Bułgarska	1 112	2 171
8	Czeczeńska	–	388
9	Egipska	132	580
10	Francuska	1 633	7 999
11	Grecka	1 404	3 600
12	Gruzińska	141	536
13	Hinduska	234	1 357
14	Iracka	–	420
15	Irańska	186	202
16	Kurdyjska	91	224
17	Libańska	174	361
18	Libijska	79	–
19	Litewska	5 846	7 863
20	Łotewska	151	293
21	Macedońska	286	525

Tabela 4. (kont.)

Lp.	Narodowość	2002	2011
21	Macedońska	286	525
22	Niemiecka	152 897	147 814
23	Nigeryjska	–	682
24	Ormiańska	1 082	3 623
25	Palestyńska	229	477
26	Romska	12 855	17 049
27	Rosyjska	6 103	13 046
28	Syryjska	312	411
29	Śląska	173 153	846 719
30	Tatarska	495	1 916
31	Tunezyjska	102	507
32	Turecka	232	1 162
33	Ukraińska	30 957	51 001
34	Wietnamska	1 808	4 027
35	Żydowska	1 133	7 508

Źródło: *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna*, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, GUS, Warszawa 2013, s. 89 i nast.

– 422 osoby. Jak obecnie, czyli w 2016 r., wygląda sytuacja, trudno jest określić.

Dane Urzędu do Spraw Cudzoziemców wskazują, że w latach 2007–2015 najczęściej wniosków o nadanie statusu uchodźcy w RP złożyli obywatele Federacji Rosyjskiej (Tabela 5). W zdecydowanej większości były to osoby narodowości czeczeńskiej. Znacząca jest też grupa obywateli Gruzji, Armenii, Ukrainy i Syrii. Jednak ich napływ w latach 2007–2015 przedstawiał się odmiennie. Najwięcej Gruzinów ubiegało się o status uchodźcy w 2009 r. (4 214), później liczba ta zmniejszała się do niecałych 400 w 2015 r. Z Armenii przybywa do Polski kilkaset osób rocznie (np. w 2015 r. – 195). Z kolei z Ukrainy do Polski w latach 2007–2013 przybywało zaledwie kilkadziesiąt osób rocznie. Dopiero w 2014 r. zanotowano 2 318 wniosków, a w 2015 r. – 2296. Ten wzrost liczby migrantów ma bezpośredni związek z kryzysem politycznym i działaniami

Tabela 5. Liczba osób, które złożyły wniosek o nadanie statusu uchodźcy w RP w latach 2007–2015

Rok	Federacja Rosyjska	Gruzja	Ukraina	Armenia	Syria	Pozostałe	Razem
2015	7 922	392	2 295	195	295	1 142	12 241
2014	4 112	726	2 318	135	114	790	8 195
2013	12 849	1 245	46	206	255	652	15 253
2012	6 084	3 234	74	413	107	841	10 753
2011	4 305	1 735	67	216	12	552	6 887
2010	4 795	1 082	45	107	8	497	6 534
2009	5 726	4 214	36	147	7	457	10 587
2008	7 754	71	40	50	10	586	8 511
2007	9 239	31	55	43	6	674	10 048
Razem	62 786	12 730	4 976	1 512	814	6 191	89 009

Źródło: *TOP Ochrona Międzynarodowa*, Dane statystyczne Urzędu do Spraw Cudzoziemców z lat 2007–2015, stan na dzień 31.12.2015.

Tabela 6. Liczba osób, które otrzymały różne rodzaje decyzji pozytywnych na pozostanie w RP w latach 2007–2015

	Nadanie statusu uchodźcy w RP	Udzielenie ochrony uzupełniającej	Zgoda na pobyt tolerowany
Federacja Rosyjska	565	4 030	5 332
Gruzja	66	0	152
Ukraina	8	16	41
Armenia	21	1	127
Syria	388	47	0
Białoruś	148	10	20
Irak	90	78	19
Afganistan	67	22	9
Somalia	26	3	9
Sri Lanka	4	26	19
Pozostałe	310	133	241

Źródło: *TOP Ochrona Międzynarodowa*, Dane statystyczne Urzędu do Spraw Cudzoziemców z lat 2007–2015, stan na dzień 31.12.2015.

antyterrorystycznymi we Wschodniej Ukrainie¹⁶. Począwszy od 2012 r. polskie służby graniczne zauważają wzrost liczby obywateli Syrii składających wnioski o nadanie statusu uchodźcy w RP (najwięcej w 2015 r. – 295 osób). Obywatele Syrii, jako druga grupa pod względem liczebności, otrzymali stosunkowo dużo pozytywnych decyzji o przyznaniu statusu uchodźcy w RP (Tabela 6).

W licznych dyskusjach na temat skutków wzrostu migracji do Unii Europejskiej brane są także pod uwagę nastroje społeczne towarzyszące temu zjawisku. Na przykład marsze przeciwko islamizacji organizowane w Niemczech pod koniec 2014 r. mogą świadczyć o zmęczeniu społeczeństw problemami związanymi z napływem imigrantów. Zmęczenie może być spowodowane raczej trudnością asymilowania się niektórych grup i poczuciem zagrożenia bezpieczeństwa we własnym kraju niż niegościnnością Europejczyków, która raczej nie jest cechą narodów europejskich¹⁷.

Statystyka kryminalna wskazuje (Tabela 7), że od 1998 r. następowało regularne zmniejszanie się liczby cudzoziemców podejrzanych o popełnienie przestępstwa w Polsce. Od 2006 r. liczba podejrzanych cudzoziemców nie przekroczyła 2 500 i raczej kształtuje się bliżej wartości 2 000. Liczny udział w przestępczości obcokrajowców w Polsce mają przez cały ten czas obywatele Ukrainy, z której w ostatnich dwóch latach liczba wnioskujących o nadanie statusu uchodźcy była znacząca (Tabela 5).

Radykalizacja nastrojów społecznych Polaków ma, niestety, konsekwencje kryminologiczne w postaci czynów zabronionych przez obowiązującą ustawę karną. Postawy niechętnie cudzoziemcom, uprzedzenia wobec zjawiska obecnej migracji przekładają się na wzrost liczby czynów określanych jako przestępstwa z nienawiści (Tabela 8). Analiza statystyczna danych o przestępstwie z art. 256 p. 1 i 2 (publiczne propagowanie faszyzmu i nawoływanie do nienawiści) pokazuje, że przez wiele lat w Polsce stwierdzano maksymalnie niewiele ponad 80 tego typu zdarzeń. Jednak w dwóch kolejnych latach nastąpiła ich silna zwyczajka – z 86 w

¹⁶ Na ten temat Łachacz Robert, *Działania antyterrorystyczne we Wschodniej Ukrainie a zagrożenie migracyjne dla Polski*, „Zagadnienia Społeczne”, 1(5) 2016, s. 90–109.

¹⁷ Łachacz Olga, *Obraz statystyczny napływu osób poszukujących ochrony międzynarodowej do Unii Europejskiej w kontekście rozwoju Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego*, „Uchodźcy. ...”, *op. cit.*, s. 29, 39.

2012 r. do 267 w 2013 r. i dalej do 391 w 2014 r.¹⁸. Liczba przestępstw z art. 257 (publiczne znieważenie lub naruszenie nietykalności z powodów narodowościowych) zaczęła zwyżkować już w 2009 r., osiągając w 2014 r. wartość 229 zdarzeń. Głównego powodu tak silnego wzrostu liczby przestępstw z nienawiści należy upatrywać przede wszystkim w kryzysie uchodźczym w Europie¹⁹. Zwiększona statystka jest też efektem bardziej restrykcyjnej reakcji organów ścigania na tego typu czyny²⁰.

Tabela 7. Przestępczość cudzoziemców w Polsce w latach 1998–2012²¹

Rok	Liczba podejrzanych cudzoziemców	Najwięcej z:	
		Państwo	Liczba
1998	6 390	Ukraina	1 693
1999	6 017	Ukraina	1 932
2000	5 106	Ukraina	1 895
2001	7 061	Ukraina	2 818
2002	6 815	Ukraina	3 282
2003	5 591	Ukraina	2 566
2004	3 870	Ukraina	1 404
2005	3 146	Ukraina	914
2006	2 478	Ukraina	658
2007	2 293	Ukraina	588
2008	2 141	Ukraina	398
2009	2 034	Ukraina	459
2010	2 319	Ukraina	659
2011	2 242	Ukraina	493
2012	2 152	Ukraina	479

Źródło: <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-cudzozie/50867.Cudzoziemcy-przestepczosc.html> [dostęp: 14.06.2016].

¹⁸ W udostępnionej statystyce Policji brak danych z 2015 r.

¹⁹ Żółciak Tomasz, *Rekordowa liczba przestępstw przeciw obcokrajowcom*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 11.04.2016.

²⁰ *Wytyczne Prokuratora Generalnego w zakresie prowadzenia postępowań o przestępstwa z nienawiści z dn. 26.02.2014.*

²¹ W dniu dostępu, na stronie internetowej Policji brak danych z lat późniejszych.

Tabela 8. Przepęstwa stwierdzone określane jako „przepęstwa z nienawiści” w Polsce w latach 1999–2014

Rok	Z art. 256 p.1 i 2 ²²	Dynamika	Z art. 257 ²³	Dynamika	Z art. 194 ²⁴
2014	391	+46,44	229	+56,84	0
2013	267	+210,46	146	+40,38	0
2012	86	+6,17	104	+26,82	3
2011	81	+50,00	82	-39,26	1
2010	54	+12,50	135	+42,10	2
2009	48	-45,46	95	+90,00	0
2008	88	+7,31	50	+51,51	0
2007	82	+74,46	33	-5,72	0
2006	47	+161,11	35	+2,94	1
2005	18	+28,57	34	+54,54	0
2004	14	0	22	+29,41	2
2003	14	+75,00	17	0	1
2002	8	-27,28	17	0	1
2001	11	-61,72	17	+6,25	1
2000	28	+133,33	16	-20,00	0
1999	12	-	20	-	1

Źródło: dane liczbowe <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestępstwa-przeciwko-13/63613.Publiczne-propagowanie-faszyzmu-nawoływanie-do-nienawisci-art-256.html>, [dostęp: 19.04.2016], obliczenia dynamiki własne.

²² Art. 256 § 1 i 2 k.k.: § 1. Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawojuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej.

²³ Art. 257 k.k.: Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

²⁴ Art. 194 k.k.: Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowości, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Podsumowanie

W ciągu ostatnich lat nastroje społeczne w Polsce wobec zjawiska migracji i cudzoziemców ulegały zmianie i przebiegały w kierunku wzrostu nietolerancji. Społeczeństwo polskie w chwili obecnej jest niechętnie cudzoziemcom. Te zmiany w nastrojach społecznych w świetle danych statystycznych o liczbie ludności niepolskiej, także o liczbie osób składających wnioski o przyznanie statusu uchodźcy w RP i uzyskujących taki status, i wreszcie w kontekście przestępczości cudzoziemców, należy uznać za nieuprawnione. Postawy nietolerancji przekładają się też na rosnącą liczbę przestępstw z nienawiści oraz inne działania podejmowane głównie przez młodych ludzi nieprzyjaznych migrantom.

Bibliografia

- 1) Barwiński Marek, *Struktura narodowościowa Polski światłe wyników spisu powszechnego z 2011 roku*, „Przegląd Geograficzny”, 2014, 86, s. 217–241.
- 2) Bieniek Michał, *Uchodźcy. Dlaczego uciekają?*, „Newsweek” z 15.09.2015, <http://www.newsweek.pl/swiat/uchodzcy-trzy-glowne-przyczyny-wielkiej-emigracji-z-afryki.artykuly.370503.1.html> [dostęp: 30.05.2016].
Gersz Aleksandra, *Kolejne ataki imigrantów na kobiety w Europie*, <http://plus.pomorska.pl/wiadomosci/a/kolejne-ataki-imigrantow-na-kobiety-w-europie-wideo.9308386> [dostęp: 20.06.2016]; <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-cudzozie/50867.Cudzoziemcy-przestepczosc.html> [dostęp: 14.06.2016]; <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwno-13/63613.Publiczne-propagowanie-faszysmu-nawolywanie-do-nienawisci-art-256.html> [dostęp: 19.04.2016].
- 3) Koniczna Joanna, Świdzka Elżbieta, *Młodzież, imigranci, tolerancja. Raport z badań terenowych w szkołach*, Warszawa 2008.
- 4) *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna*. Narodowy Spis Powszechny Ludności i mieszkań 2011, GUS, Warszawa 2013.
- 5) Łachacz Olga, *Obraz statystyczny napływu osób poszukujących ochrony międzynarodowej do Unii Europejskiej w kontekście rozwoju Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego*, „Uchodźcy. Nowe wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego na tle standardów praw człowieka”, pod red. W. Pływaczewskiego, M. Ilnickiego, Olsztyn 2015, s. 28–40.
- 6) Łachacz Robert, *Działania antyterrorystyczne we Wschodniej Ukrainie a zagrożenie migracyjne dla Polski*, „Zagadnienia Społeczne”, 1(5) 2016.
- 7) Michałowska Natalia K., Buczyński Szymon M., *Ekonomiczne konsekwencje europejskiej polityki migracyjnej*, „Uchodźcy. Nowe wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego na tle standardów praw człowieka”, pod red. W. Pływaczewskiego, M. Ilnickiego, Olsztyn 2015, s. 122–131.

- 8) *Polacy o uchodźcach – w Internecie i w „Realu”*, Komunikat z badań nr 149/2015, CBOS, Warszawa listopad 2015.
- 9) *Polacy wobec uchodźców*, Komunikat z badań, BS/155/155/97, CBOS, Warszawa grudzień 1997.
- 10) Poleszczuk Jan, Sztomp-Rutkowska Katarzyna, Kiszkiel Łukasz, Klimczuk Andrzej, Mejsak Rafał J., *Diagnoza postaw mieszkańców Białegostoku w zakresie tolerancji*, SocLab, Białystok 2013.
- 11) Snarska Izabela, *Wykluczenie społeczne w świetle własnych badań empirycznych*, „Zagadnienia Społeczne”, 2(4), 2015, s. 145–177.
- 12) *Spoleczeństwo polskie wobec otwartych granic – problem azylantów i wiz*, Komunikat z badań, BS/39/30/93, CBOS, Warszawa marzec 1993.
- 13) *Spoleczne postawy wobec uchodźców i imigrantów zarobkowych*, Komunikat z badań, BS/403/100/92, CBOS, Warszawa listopad 1992.
- 14) *Stosunek do obcokrajowców przebywających w Polsce*, Komunikat z badań, BS/161/99, CBOS, Warszawa październik 1999.
- 15) *Stosunek do uchodźców w kontekście kryzysu migracyjnego w Europie*, Komunikat z badań nr 122/2015, CBOS, Warszawa wrzesień 2015.
- 16) *TOP Ochrona Międzynarodowa*, Dane statystyczne Urzędu do Spraw Cudzoziemców z lat 2007–2015, stan na dzień 31.12.2015.
- 17) *Uchodźcy. Dlaczego uciekają?* „Newsweek” z 15.09.2015, <http://swiat.newsweek.pl/uchodzcy-trzy-glowne-przyczyny-wielkiej-emigracji-z-afryki.artykuly.370503.1.html> [dostęp: 30.05.2016].
- 18) *Ustawa o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. z dnia 4 marca 2010 r.* (Dz. U. 2010 nr 47, poz. 277).
- 19) *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, Nr 128, poz. 840, z 1999 r. Nr 64, poz. 729, Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 48, poz. 548, Nr 93, poz. 1027, Nr 116, poz. 1216, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 121, poz. 1142, Nr 179, poz. 1750, Nr 199, poz. 1935, Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 243, poz. 2426, z 2005 r. Nr 86, poz. 732, Nr 90, poz. 757, Nr 132, poz. 1109, Nr 163, poz. 1363, Nr 178, poz. 1479, Nr 180, poz. 1493, z 2006 r. Nr 190, poz. 1409, Nr 218, poz. 1592, Nr 226, poz. 1648, z 2007 r. Nr 89, poz. 589, Nr 123, poz. 850, Nr 124, poz. 859, Nr 192, poz. 1378, z 2008 r. Nr 90, poz. 560, Nr 122, poz. 782, Nr 171, poz. 1056, Nr 173, poz. 1080, Nr 214, poz. 1344, z 2009 r. Nr 62, poz. 504, Nr 63, poz. 533, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323).
- 20) *Ustawa o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 r.* (Dz. U. 2013, poz. 1650).
- 21) *Wytyczne Prokuratora Generalnego w zakresie prowadzenia postępowań o przestępstwa z nienawiści z dnia 26.02.2014 r.*
- 22) Żółciak Tomasz, *Rekordowa liczba przestępstw przeciw obcokrajowcom*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 11.04.2016 r.

Social attitudes towards the phenomenon of migration in Poland

Summary

People have always migrated and reasons for migration have been, and remain, varied. By 2013, the migration process within united Europe settled down and could be considered stable, guaranteed by the regulation allowing free movement of people, goods and services. A year later, however, the complex problem of controlling the mass influx of migrants from Africa, Asia and the Balkans to Europe, led to the present European migration crisis. The continuing war in Syria and Iraq, along with the establishment of the dictatorship in Eritrea, the announcement of Libya's bankruptcy and mass immigration as seen from the new EU members are believed to be the reasons behind the most recent escalation of migration process in Europe. Undoubtedly there is currently a significant shift in the way in which migration is perceived by citizens of European countries. At the same time there has been a change in the attitudes of Europeans in relation to migrants. Evidently, attitudes to migrants and refugees have recently undergone a significant change in the minds of the Poles as well. Poles are becoming less tolerant towards immigrants even though statistical data on the numbers of people of other than Polish nationality and of asylum-seekers in Poland does not differ greatly from the information previously available, and criminality amongst foreigners in recent years is considered to be very modest. However, there is a considerable increase in new cases of so-called hate crime towards migrants within Polish society.

Keywords: migration, nationality, national minority, refugee, social moods, migration crisis, criminality of foreigners

Lenkijos visuomenės nusiteikimas migracijos atžvilgiu

Santrauka

Žmonės migravo visada, bet migracijos priežastys buvo ir yra skirtingos. Iki 2013 metų migracijos situaciją suvienytoje Europoje galėjome laikyti stabilia, ką užtikrindavo žmonių, prekių ir paslaugų laisvo judėjimo principas. Metais vėliau masinis ir sunkiai kontroliuojamas migrantų antplūdis iš Afrikos, Azijos ir Balkanų šalių sukėlė Europoje migracijos krizę. Pagrindinėmis stiprios migracijos priežastimis laikomi karai Sirijoje ir Irake, diktatūra Eritrėjoje, Libijos kaip valstybės bankrutavimas, o taip pat ekonominė naujų ES valstybių piliečių migracija. Kartu buvo pastebėti pokyčiai europiečių nusistatyme migrantų atžvilgiu. Migrantų problema tapo pastebima ir Lenkijos visuomenėje. Lenkijos visuomenės nuotaikos pradėjo judėti migrantų ir pabėgėlių tolerancijos mažėjimo kryptimi, nors statistiniai duomenys apie kitų tautybių asmenys, apie prašymus gauti pabėgėlio statusą Lenkijoje, arba duomenys apie padaromus užsieniečių nusikaltimus pastaraisiais metais yra labai saikingi ir mažai skiriasi nuo anksčiau pateikiamų skaičių. Yra pastebimos šių neigiamų visuomenės nuostatų migrantų ir pabėgėlių atžvilgiu kriminologinės pasekmės kaip, taip vadinamų nusikaltimų dėl neapykantos, augimas.

Raktažodžiai: migracija, tautybė, tautinės mažumos, pabėgėlis, visuomenės nuotaikos, migracijos krizė, užsieniečių nusikaltimai

Nastroje społeczne w Polsce wobec zjawiska migracji

Streszczenie

Ludzie migrowali zawsze, powody tego były i są różne. Do 2013 r. sytuację migracyjną w zjednoczonej Europie można uznać za stabilną, co zapewniła zasada swobodnego przepływu osób, towarów i usług. Jednak rok później masowy, trudny do kontrolowania, napływ migrantów z krajów Afryki, Azji i bałkańskich spowodował w Europie kryzys migracyjny. Przyczyn obecnej silnej migracji upatruje się przede wszystkim w wojnie w Syrii i Iraku, dyktaturze w Erytrei, w upadłości Libii jako państwa oraz imigracji zarobkowej obywateli nowych państw członkowskich UE. Równocześnie pojawiły się zmiany w postawach Europejczyków wobec migrantów. Problem migrantów z całą ostrością wystąpił również w świadomości polskiego społeczeństwa. Nastroje społeczne Polaków zmieniły się w kierunku zmniejszonej tolerancji imigrantów i uchodźców, mimo że dane statystyczne o liczbie ludności niepolskiej, osób składających wnioski o przyznanie statusu uchodźcy w RP oraz o przestępczości cudzoziemców w ostatnich latach są bardzo umiarkowane i nie odbiegają znacząco od wcześniej podawanych informacji. Obserwuje się także konsekwencje kryminologiczne negatywnych zmian w nastrojach społecznych w Polsce wobec zjawiska migracji i migrantów, w postaci wzrostu tzw. przestępstw z nienawiści.

Słowa kluczowe: migracja, narodowość, mniejszości narodowe, uchodźca, nastroje społeczne, kryzys migracyjny, przestępczość cudzoziemców